

vergeleken bij de Moederkerk. Hij had zich daartoe gewend tot enkele katholieke publicisten met het verzoek om kleine pamfletten in die zin te schrijven, die gratis onder het protestantse kerkvolk zouden moeten worden verspreid. Van de jezuïet A. van Gestel ontving hij bericht dat deze al iets in de gewenste trant had gepubliceerd onder de titel 'Wie is echt protestant: de Moderne of de orthodoxe?', terwijl zijn ordebroeder W. Wilde juist een uitvoerig opstel over het modernisme in de Hervormde Kerk had afgeleverd⁹. Voor een 'populaire' benadering lijken deze artikelen trouwens wel wat zwaar op de hand, en in pamfletvorm zijn ze, voorzover mij bekend, nooit uitgegeven. Men zoekt ook vergeefs naar andere vlugschriften van het soort dat de internuntius voor ogen stond. Vermoedelijk leek de zaak bij nader inzien niet zo opportuun.

Heel duidelijk blijkt immers in leidende katholieke kring het bewustzijn tot leven gekomen, dat het orthodoxe protestantisme in een kleine halve eeuw van tegenstander tot medestander was geworden. De gemeenschappelijke grondslag van de antithese tegen modernisme en naturalisme werd in 1886 al sterker gevoeld dan de verschillen. Kuyper zelf stelde achteraf vast dat de kerkelijke tegenstelling was gebleven, 'maar sociaal en politiek ging het Geuzengeding tenslotte zoo goed als geheel in het eenparig verzet tegen de moderne, atheïstische en materialistische strooming over'¹⁰.

Het dilemma, waarvoor de Doleantie de Nederlandse katholieke plaatste, wordt welsprekend verwoord door H. Schaepman in een van zijn *Chronica*: de handhaving en eerbiediging van het kerkelijk gezag trekken hem naar de kant van de Synode, de 'geloofsmoed en geloofstrouw' naar die der dolerenden. Maar op al het doen en laten der Synode ligt 'de vloek der onwaarheid',

'... daar verneemt men te duidelijk, te scherp, het gekrijsch en gekreun en gegil, de geheele Babelsche spraakverwarring, die de geloofsbelijdenis is dezer Nederlandsch-Hervormde Kerk, daar hoort men al de verschillende stemmen, die allen verschillende

9. Spolverini aan de Staatssecretarie, 23.3.1886 (Vatikaans Archief, Segr. di St. rubr. 256, anno 1886, fasc. 2, f 89-96). Van Gestel vermeldde niet dat de door hem aangedragen publikatie al uit 1880 dateerde (opgenomen in *Studiën* van dat jaar). Voor de publikatie van Wilde, zie voorgaande noot.

10. Citaat van Kuyper in I. Lipschits, *De protestants-christelijke stroming tot 1940*, Deventer 1977, 24.